

ROMANTIZM DAVRI MUSIQA MADANIYATI

Jumanazarova Sevinch G'ulom qizi
Guliston Davlat Pedagogika instituti
Ijtimoiy-gumanitar fanlar fakulteti
Musiqa ta'limi yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada musiqa san'atida romantizm oqimining g'oyaviy mazmuni va badiiy uslubining o'ziga xos xususiyatlari va romantizm davri kompozitorlari haqida yoritilib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Romantizm, vals, mazurka, fantaziya, ballada, skerco, simfonik poema, programmali (dasturli) simfoniya janrlari, kuy, garmoniya, tembr..

Аннотация: В данной статье описываются идейное содержание и художественный стиль романтизма в музыке, а также композиторы периода романтизма.

Ключевые слова : Романтизм, вальс, мазурка, фантазия, баллада, скерцо, симфоническая поэма, программированные (программированные) симфонические жанры, мелодия, гармония, тембр.

Annotation: This article describes the ideological content and artistic style of romanticism in music, as well as the composers of the period of romanticism.

Key words: Romanticism, waltz, mazurka, fantasy, ballad, scherzo, symphonic poem, programmed (programmed) symphony genres, melody, harmony, timbre.

XVIII asrda G'arbiy Yevropa san'atidagi klassitsizm oqimi o'z o'rnini XIX asrda yangi oqim bo'lgan romantizmga bo'shatib berdi. Ikki asr chegarasida sodir bo'lgan ijtimoiy o'zgarishlar san'atdagi oqimlarning ham o'zgarishiga sabab bo'ldi. Insoniyat tarixida yangi davrni boshlab bergan Buyuk fransuz revolyusiyasi ma'naviyatining o'sishiga olib keldi. Demokratik qadriyatlarning g'alaba qozonishi uchun intilish aynan shu davrga xosdir. Bu davrda adolat qonunlarining tantana qilishi, inson dunyoqarashini eskilik sarqitlaridan to'la halos qilish uchun kurashuvchi bir qator ijodkorlar yetishib chiqdi. Shu bilan birga keng ijtimoiy qatlamlarning Buyuk fransuz revolyusiyasi natijalaridan hafsalasi pir bo'lishi ham bu yangi davr ijodkorlarining dunyoqarashiga kuchli ta'sir ko'rsatib, "Ozodlik, tenglik va birodarlik" shiorlari ushalmagan orzuligicha qolib ketdi. Hokimiyatni qo'lga kiritgan burjuaziya xalqni ezishni davom ettirdi. Aldangan, orzu - umidlari puchga chiqqan ijodkorlar yangi tartiblarga qarshi norozilik bildirdilar. Shu tariqa san'atda yangi yo'nalish - romantizm paydo bo'ldi va butun XIX asr davomida asosiy oqim bo'lib qoldi. Eng avvalo romantizm san'atni avvalgi davrda badiiy ijodda uchramagan yangi mavzular bilan boyitdi. Insonning ichki dunyosini, ruhiy olamini, his-tuyg'ularini ko'rsatib berish

kabilar bunga yorqin misoldir. Oddiy kishilarning g'ururi, ulug'vorligi, ularning orzu-umidlari, mehr-muhabbati, dardi, armonu-alamlari haqida hikoya qiladigan san'at asarlari ko'plab yaratildi. Boshqa san'at turlari bilan bir qatorda musiqa san'atida ham muhabbat tuyg'usi bilan bog'liq lirik mavzu asosiy o'rinni egalladi. Bu ishqiy lirik mavzu "qahramonning" ichki dunyosini ochib berishda muhim rol o'ynadi.

Romantizm so'zi fransuz tilidan kelib chiqqan bo'lib, "hayol surish" degan ma'noni bildiradi. XIX asr adabiyoti va san'atidagi yetakchi oqim, yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Tabiat mavzusi ham romantik kompozitorlar ijodida katta o'rinni egalladi. Ular tabiat manzaralaridan ilhomlanish, ularni katta mahorat bilan tasvirlash san'atini ham puxta egalladilar. Xalq ertaklari, fantastik voqealar va obrazlar bilan bog'liq mavzular ham romantik kompozitorlar tomondan keng qo'llanilgan. Romantizm davrida qo'shiq eng keng tarqalgan janrlardan biriga aylandi. Kichik shaklli cholg'u asarlari yaratishga ham katta e'tibor berildi. Bu cholg'u miniatyuralari turli pesalar bo'lishi bilan birga vals, mazurka kabi raqs janrlarini ham kiritish mumkin. XIX asrda mahoratli ijrochilik san'ati (ayniqsa fortepiano va skripka ijrochiligi) rivojlanishi bilan fantaziya, ballada, skerco kabi janrlardagi asarlar yaratildi. Bir qismli simfonik asar – simfonik poema va programmali (dasturli) simfoniya janrlari ham romantizm davri mevalaridir. Romantizm davrida programmali musiqa asarlari yaratishga katta e'tibor qaratilgan. Dasturli musiqa tinglovchiga asarni to'g'ri tushunish imkoniyatini beradi. Dasturli musiqani keng va tor ma'noda tushunish mumkin. Keng ma'noda dasturli musiqa asari deganda, mazmunini aniqroq yoritish uchun nomusiqiy elementlar - so'z, sahnaviy harakat, raqs yoki adabiy nom kabilardan ham foydalanib yaratilgan musiqa asarlari tushuniladi. Agar bu elementlardan foydalanilmasa musiqa asarini har bir tinglovchi har xil tushunishi mumkin. Chunki hammaning tasavvuri har xil. Tom ma'noda esa dasturli musiqa deganda romantik kompozitorlar yaratgan adabiy obrazlar va aniq syujet bilan bog'liq cholg'u asarlari tushuniladi. Romantik obrazlarning yangiligi va murakkabligi sababli musiqa asarida dasturning bo'lishi nihoyatda zarur edi. Adabiyot bilan bog'liqlik bir tomondan kompozitorlarga badiiy tasvirning to'g'ri va tushunarli bo'lishi uchun zarur ifoda vositalarini topishga yordam bersa, ikkinchi tomondan tinglovchiga asarni to'g'ri tushunish imkoniyatini beradi. Demak dasturli musiqa romantik kompozitorlar asarlaridagi obrazli mazmunni boyituvchi va kengaytiruvchi vositadir.

Romantizmning yangi obrazlari bo'lgan lirik-psixologik kayfiyatlar, ertak bilan bog'liq fantastik obrazlar, milliy urf-odatlarni tasvirlash, qahramonona ko'tarinki ruh va boshqa obrazlarni ko'rsatish zarurati musiqa ifoda vositalarining boyishiga sabab bo'ldi. Kuy, garmoniya va tembr go'zalligi eng yorqin ifoda vositasidir. Insonning ichki dunyosi, uning o'zgaruvchan kayfiyatlarini ifodalash uchun kompozitorlar melodiya (kuy) va garmoniyani nihoyatda go'zal va ifodali bo'lishiga erishdi.

Romantizm oqimi musiqa san'atida butun XIX asr davomida yetakchi oqim sifatida rivojlandi. Shu jumladan, F. Shubert, K. M. Veber, F. Mendelson, R. Shuman, F. Shopen, F. List, R. Vagner, I. Brams va boshqa bir qator buyuk kompozitorlar romantizm oqimining yetuk namoyondalaridan hisoblanib, ular o'zlarining serqirra ijodi bilan romantizm oqimi musiqasining yanada gullab yashnashiga ulkan xissalarini qo'shdi.

Ferens List — buyuk venger kompozitori, pianinochi, dirijor, Vengriya musiqa san'ati rivojiga katta hissa qo'shgan jamoat arbobi. Listning taqdiri shunday bo'ldiki, u Vengriyani erta tark etdva umrining ko'p yillarini Fransiya va Germaniyada o'tkazdi. San'atkor List doimo o'zining vengr ekanligini ta'kidlagan. U o'z xalqi, Vatani bilan faxrlanib, doimo venger musiqa madaniyatini qo'llab-quvvatlagan va rivojlantirishga harakat qilgan.

F.Shopenning fortepiano ijodiyotida musiqiy uslubi favqulodda yagonaligi bilan ajralib turadi. «Shopencha intonatsiya», tabiiy va takrorlanmas holda polyak bastakorining awal yaratgan, shuningdek, ijodiy yo'lining oxirida bastalagan asarlarini ham bir-birga tizib beradi. Shopen o'z ijodini fortepiano musiqasi doirasida chegaralab beradi, bu sohada esa u juda baland darajaga hamda badiiy ko'p qirralikka erishdi. U ayni shu cholg'u asbobidan butun boshli orkestr uchun ranglar palitrasini chiqara oldi. Jahonning mashhur pianinochilaridan biri Anton Rubinshteyn bejiz «Shopen — forte - pianoning bardi (kuychi — shoir), rapsodiya (xalq kuychisi), ruhi, joni» demagan edi. Shopenning musiqiy fikrlari badihaviy tarzda tug'ilgan va sof pianino j'arangi bilan ifodalangan. Uning fortepiano ijodi fortepiano musiqasining keying! taraqqiyotida juda katta rol o'ynadi. Shopenningta'siri faqat List va bastakorning boshqa zamondoshlarigagina bo'lgan emas; rus bastakorlarining ko'plab avlodi, XIX asr o'rtalaridan boshlab, to Skryabin va bizning zamonamizgacha bo'lgan bastakorlar ijodiga o'z ta'sirini ko'rsatib kelmoqda

Felix Mendelsson (1809.3.3, Gamburg - 1847.4.11, Leypsig) — nemis va yaxudi kompozitori, dirijyor, organchi, musiqa jamoat arbobi. Musiqiy romantizmtnt yirik namoyandasi. Bolalik davridan virtuoz pianinochi sifatida shuhrat qozonganRomantizm va klassitsizm an'analarini mujassam etgan M.ning ijobiy uslubi o'zining xalqchilligi, nozik did va samimiyligi, folklor qo'shiklariga xos ohangdorligi, shakllarning mukammalligi, garmoniyaning ravshanligi, orkestr bo'yoklarining nafisligi bilan ajralib turadi. Hozirda M.ning "Yozgi tundagi tush" asaridagi "To'y marshi" nikoh marosimlarida albat asar sifatida ijro etilmoqda. 1874—77 yillari (36 jildan iborat) barcha asarlari Leypsigda to'la nashr etilgan.

Foydalanilgan manbalar:

1. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Romantizm>
2. <file:///C:/Users/User/Downloads/2936-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%B8-7211-1-10-20211014.pdf>
3. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F:%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%8B-%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8>